

Det svære uddannelsesvalg

En undersøgelse af gymnasieelevers valgprocesser

4

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

Det svære uddannelsesvalg

En undersøgelse af gymnasieelevers valgprocesser

2015

Det svære uddannelsesvalg

© 2015 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form
på: www.eva.dk

ISBN (www) 978-87-7958-853-0

Foto: POLFOTO

Indhold

1	Indledning	4
1.1	De gymnasiale uddannelsers struktur	4
1.2	Metode	5
1.3	Optagesystemet til diskussion	6
2	Konklusioner og perspektiver	7
3	Den svære valgproces	10
3.1	Man skal selv vælge	10
3.2	Man må balancere mellem interesse og fornuft	11
3.3	Man skal kende mulighederne	12
4	Elevernes strategier	15
4.1	Det handler om at holde alle døre åbne	15
4.2	Jeg ved, hvad jeg vil!	17
4.3	Jeg ser, hvor det bærer hen ...	18
5	Vejledningsperspektiver	20
5.1	En begrænset uddannelsesmæssig horisont	20
5.2	Uhensigtsmæssigt pres	22
5.3	Karaktererne er elevernes holdepunkt	23
	Appendiks	
	Appendiks A: Metode	25

1 Indledning

Denne rapport er en del af en større undersøgelse om optagesystemet for de videregående uddannelser, som EVA igangsatte i 2014. Formålet med denne delundersøgelse er at belyse de valg, gymnasieeleverne træffer i løbet af deres gymnasietid med henblik på videregående uddannelse, og elevernes kendskab til og syn på optagesystemet.

Undersøgelsen er baseret på kvalitative interviews med gymnasieelever, fastholdelsesvejledere og ledere af Studievalg.

1.1 De gymnasiale uddannelsers struktur

Når de danske unge påbegynder en gymnasial ungdomsuddannelse, har de valgt en studieforberevende uddannelse, som først og fremmest sigter mod, at de unge efterfølgende skal studere på en videregående uddannelse.

Tidligere undersøgelser viser, at mange unge oplever det som særdeles svært at vælge videregående uddannelse, og at mange gymnasieelever forsøger at udskyde valget og skubber overvejelserne om fremtidig uddannelse og karriere foran sig.¹ Denne tendens står i modsætning til de grundlæggende antagelser bag tilrettelæggelsen af de gymnasiale uddannelser hhx, htx og stx, hvor den enkelte unge gradvist specialiserer sig med udgangspunkt i studieretninger.² Dette ud fra antagelsen om, at eleverne træffer valg om studieretning med henblik på videregående uddannelse.

En studieretning er defineret ved bestemte fagkombinationer og er dermed udtryk for en faglig specialisering. Uddannelserne er bygget op omkring et grundforløb, der strækker sig over det første halve år, og et efterfølgende studieretningsforløb, der varer 2½ år. Allerede i forbindelse med

¹ EVA (2013): *Studenter i erhvervsuddannelserne. Undersøgelsen følger de unge, der blev færdige med en gymnasial uddannelse i år 2007, og deres uddannelsesforløb fire år frem. Tendensen til at udskyde valg ses også i Hutters og Brown (2011).*

² På hf har man ikke studieretninger, hvorfor hf ikke er en del af denne undersøgelse.

ansøgningen til gymnasiet, skal eleven ønske studieretning. Ved afslutningen på grundforløbet kan eleven dog fortryde sit valg og skifte studieretningsfag - hvis det er praktisk muligt, dvs. hvis der er plads i andre klasser med de fag, eleven ønsker.

Der er forskel på, hvor mange studieretninger der er inden for hver af de treårige gymnasiale uddannelser, men det er opgjort, at der aktuelt er ca. 200 studieretninger for eleverne i stx at vælge imellem på tværs af gymnasierne i Danmark.³ Det enkelte gymnasium udbyder langt fra alle studieretninger.

Valget af studieretning er centralt for eleverne, da studieretningen bestemmer, hvilke fag eleverne særligt skal fordybe sig i, mens de går i gymnasiet. Men studieretningen – og de valgfag, eleven vælger, har også betydning for, hvilke videregående uddannelser eleverne efterfølgende har mulighed for at søge direkte optagelse på. Det er derfor relevant at undersøge i hvilken udstrækning eleverne har kendskab til optagesystemet, og i hvilken udstrækning de valg, de træffer i løbet af gymnasietiden, træffes med henblik på videregående uddannelse.

1.2 Metode

Delundersøgelsen bygger på kvalitative gruppeinterviews med fem grupper af gymnasieelever fra 3. g fra fem forskellige gymnasier (stx, hhx og htx). Vi har interviewet i alt 40 elever. Interviewene med elever er suppleret med interviews med fastholdelsesvejledere på de fem gymnasier og tre interviews med studievalgsledere fra tre af de syv studievalgcentre i landet. Alle deltagere i undersøgelsen er anonymiserede.

Fastholdelsesvejlederne vejleder som udgangspunkt ikke om videre uddannelse, men har fokus på elevernes trivsel og på vejledningen i forbindelse med de valg, eleverne skal træffe i løbet af deres gymnasietid. Studievalg varetager vejledningen om videregående uddannelse, og vejlederne kommer typisk ud i den enkelte klasse en gang i hhv. 1. g og 2. g og to gange i 3. g. Eleverne møder også vejlederne i forbindelse med den årlige studie- og karrieredag i 2. og 3. g. Herudover har Studievalg frivillige tilbud om vejledning – både på det enkelte gymnasium og i studievalgcentre, der ligger syv steder i landet.

Udvælgelsen af såvel institutioner som interviewpersoner er sket med henblik på at sikre spredning med hensyn til elevsammensætning og geografi.

³ *Antallet af studieretninger adskiller sig for de enkelte gymnasiale uddannelser. I 2013 havde stx 209 studieretninger, hhx 102 studieretninger og htx 87 studieretninger.* <https://uvm.dk/Service/Statistik/Statistik-om-gymnasiale-uddannelser/Statistik-om-studieretninger-og-fag-paa-de-gymnasiale-uddannelser/Statistik-om-studieretninger-paa-de-gymnasiale-uddannelser>.

Alle interviews er gennemført i oktober og november 2014. Det betyder, at interviewene med eleverne er gennemført, før Studievalg har gennemført det sidste vejledningsarrangement i 3. g, hvor fokus er på optagesystemet. Interviewene er ligeledes gennemført, før eleverne har haft mulighed for at komme til åbent hus og lignende arrangementer arrangeret af de videregående uddannelser, som typisk afholdes i februar og marts måned. Undersøgelsen giver dermed et indblik i elevernes viden, holdninger og refleksioner halvvejs i 3. g – umiddelbart før valget af videregående uddannelse for alvor trænger sig på.

Læs mere om dataindsamlingen i appendiks A.

1.3 Optagesystemet til diskussion

EVA igangsatte i 2014 en omfattende undersøgelse af optagesystemet for de videregående uddannelser. Anledningen var blandt andet, at Udvalg for Kvalitet og Relevans i de Videregående Uddannelser (Kvalitetsudvalget) i 2014 pegede på en række udfordringer forbundet med optagesystemet. Herunder blandt andet at mange studerende med høje karaktergennemsnit koncentrerer på relativt få uddannelser, samt at der er store problemer med frafald på mange videregående uddannelser.⁴

EVA's undersøgelser af optagesystemet skriver sig ind i denne debat, og EVA har tidligere undersøgt gymnasiekarakterernes betydning for succes på de videregående uddannelser, universiteternes organisering af optaget og optagesystemerne i Sverige og Norge.

I 2015 vil EVA desuden offentliggøre følgende analyser:

- 1 Sammenhængen mellem karaktergennemsnit fra enkeltfag (fx matematik, dansk, engelsk) og succes på universitetsuddannelser (målt på frafald, påbegyndelse af ph.d.-uddannelse og dimittendledighed)
- 2 Sammenhængen mellem karaktergennemsnit fra gymnasiale uddannelser og gennemførelses-tid
- 3 Sammenhængen mellem karaktergennemsnit fra gymnasiale uddannelser og succes på universitetet for studerende med henholdsvis en stærk og en svag social baggrund (målt på forældres uddannelse og indkomst).

Læs mere om den samlede undersøgelse af optagesystemet på EVA's hjemmeside:

<https://www.eva.dk/projekter/2014/optagesystemet-til-de-videregaende-uddannelser>

⁴ Udvalg for Kvalitet og Relevans i de Videregående Uddannelser (2014): *Høje mål – fremragende undervisning i videregående uddannelse*, p. 142.

2 Konklusioner og perspektiver

Det er en grundlæggende antagelse bag tilrettelæggelsen af de gymnasiale uddannelser, at eleverne med valget af studieretning og valgfag lægger sporene med hensyn til optagelse på videregående uddannelse. Eleverne kan vælge mellem en lang række studieretninger og valgfag, og skal kunne overskue konsekvenserne af deres valg med hensyn til, hvilke videregående uddannelsesmuligheder der åbnes og lukkes for.

De unge i denne undersøgelse fortæller dog om store udfordringer i valgprocessen. Flertallet af eleverne i undersøgelsen er uafklarede og fokuserer derfor på at holde alle døre åbne og maksimere deres valgmuligheder efter gymnasiet. En mindre gruppe ved, hvad de vil, og arbejder målrettet på at få de fag og karakterer, der skal sikre optagelse. Endelig er der en mindre gruppe, som er uafklarede, men mindre bekymrede, og som blot "ser, hvor det bærer hen".

Det er svært at træffe valg

Undersøgelsen viser, at elevernes uddannelsesmæssige horisont generelt er meget begrænset. Uddannelsessystemet er stort og komplekst, og eleverne kender ikke mulighederne. For mange gælder desuden, at deres faglige interesser svinger meget og ofte er påvirket af konkrete oplevelser og erfaringer, der bidrager til afklaring – herunder hvad man i hvert fald *ikke* ønsker at uddanne sig indenfor eller beskæftige sig med i fremtiden.

Både denne undersøgelse og tidligere forskning på området understreger, at eleverne generelt oplever det som meget vanskeligt at træffe valg. Valg og fremtidsperspektiver fylder rigtig meget for eleverne, og det i en udstrækning, så de interviewede fastholdelses- og studievejledere oplever, at valgene tillægges alt for stor betydning af den enkelte elev, der oplever en u hensigtsmæssig og i det store og hele ubegrundet frygt for at træffe forkerte valg.

I relation til optagesystemet er den centrale udfordring, at perspektivet på uddannelses- og fremtidsmuligheder og konkrete erfaringer med uddannelser ikke i særlig vid udstrækning er til stede på de tidspunkter, hvor eleverne træffer valg om studieretning og valgfag. Mange elever oplever, at de ikke kender "sig selv" og deres interesser godt nok, og de har begrænset viden om deres

muligheder. Det betyder, at den unge reelt ikke har forudsætningerne for at træffe oplyste, kvalificerede valg. Valgene i gymnasiet bliver derfor et bedste bud – beslutninger truffet mellem interesse og forestillingen om, hvilke fag og hvilket karaktergennemsnit man måske ønsker at bruge senere hen – og under et stort pres. Og for manges vedkommende derfor med suppleringsmuligheden på de gymnasiale suppleringskurser i baghovedet.

Samlet set udfordrer undersøgelsen dermed antagelsen om, at eleverne træffer valg om studieretning og fag i gymnasiet med tanke på deres fremtidige studievalg. Men undersøgelsen peger også på et paradoks med hensyn til vejledningen af eleverne. Mange elever mangler reelt forudsætningerne for at træffe valg, herunder viden om uddannelsesmuligheder, men samtidig har eleverne meget svært ved at relatere til den viden og vejledning, de præsenteres for, fordi uddannelsesvalget reelt ligger for langt ude i fremtiden.

Elevernes valgproces bør understøttes

Det er et vilkår for eleverne, at det er svært at træffe valg. Men undersøgelsen viser, at der generelt er behov for at give eleverne bedre viden om uddannelsesmuligheder og understøtte elevernes valgprocesser.

Vejledningen, herunder Studievalg, har, som det ser ud i dag, begrænsede muligheder for at understøtte den enkeltes valgproces. Det gælder ud fra et ressourcemæssigt perspektiv, men handler også om typen af vejledning, hvor både denne og andre undersøgelser peger på et behov for en anden type vejledningsaktiviteter, der kan give eleverne nye perspektiver ved at styrke elevernes konkrete erfaringer med uddannelser og arbejdsmarked og ved løbende at sætte fokus på valgkompetence.⁵

Konkret kunne arbejde med valgkompetencer og karrierevejledning i højere grad indgå som en integreret del af elevernes undervisning i gymnasiet, herunder med et fokus på anvendelsesorientering, eksempelvis via samarbejder med virksomheder. Studiepraktik lader også til at være et perspektivrigt tilbud, der kan sikre eleverne praktiske erfaringer, der kan enten be- eller afkræfte et valg. Det er i den forbindelse en aktuell barriere, at studiepraktik lader til at blive anvendt meget forskelligt og under meget forskellige rammebetingelser, fx i relation til fraværsregler, hvilket har stor betydning for tilslutningen blandt eleverne.

Karakterer er i fokus

Undersøgelsen peger også på en særsilt problematik i relation til optagesystemets tilrettelæggelse, idet eleverne oplever karakterer som den helt afgørende faktor for, hvilke muligheder for videregående uddannelse, de har.

⁵ Se fx Hutters og Lundby (2014): *Karrierefokus i og efter gymnasiet*.

Undersøgelsen viser, at optagesystemet som helhed forekommer komplekst for eleverne. Karaktergennemsnittet er derfor elevernes faste holdepunkt, mens kvote 2 på interviewtidspunktet er fraværende i elevernes bevidsthed og ikke har spillet nogen rolle for deres overvejelser i gymnasietiden. Det tyder på, at det generelt lille optag på kvote 2 de seneste år har haft den betydning, at kvote 2 ikke anses som et reelt alternativ til kvote 1 blandt eleverne.⁶ Set fra et vejledningsperspektiv er kvote 2 desuden vanskelig at vejlede om pga. de meget forskellige krav, som stilles på forskellige uddannelsesinstitutioner – også til ens uddannelser. Forholdet mellem kvote 1 og kvote 2 er dermed medvirkende til, at karakterer bliver et naturligt pejlemærke for eleverne, da karaktererne kan sikre, at så mange døre som muligt holdes åbne.

EVA's undersøgelse af gymnasiekarakterernes betydning for succes på de lange videregående uddannelser viste, at karakterer i høj grad kan forudsige succes.⁷ De elever, der klarer sig godt i gymnasiet, klarer sig også godt på de lange videregående uddannelser. Set i relation til formålet med optagesystemet er det også væsentligt at fastslå, at karakterer netop kan sikre en vis gennemsigthed i et ellers komplekst system. Nærværende undersøgelse peger dog på en række u hensigtsmæssige sideeffekter, idet karakterer og taktisk tænkning blandt eleverne fylder uforholdsmæssigt meget og er med til at forstærke det pres og den bekymring for at blive afskåret fra fremtidsmuligheder, som eleverne oplever.

Endvidere tyder undersøgelsen på, at det meget høje niveau af suppleringskurser via de gymnasiale suppleringskurser vanskeligt kan nedbringes som systemet ser ud i dag, eftersom elevernes klare pejlemærke er karaktergennemsnit, mens krav om fag på specifikke niveauer ses som sekundært.

⁶ I praksis optages en andel af eleverne efterfølgende via kvote 2, men på interviewtidspunktet er kvote 2 i meget begrænset omfang til stede i elevernes bevidsthed.

⁷ EVA (2015): *Gymnasiekarakterers betydning for succes på de videregående uddannelser.*

3 Den svære valgproces

Overordnet set har de elever, vi har interviewet, oplevet både valget af selve ungdomsuddannelsen og herefter studieretning og valgfag som meget afgørende, og langt de fleste elever har også oplevet, at valgsituationerne var svære.

På baggrund af de gennemførte interviews tegner der sig nogle overordnede tendenser, som er styrende for elevernes valgprocesser i relation til valg af studieretning, valgfag og videregående uddannelse: "Man skal selv vælge", "man må balance mellem interesser og fornuft" og "man skal kende mulighederne". Disse tendenser udfoldes i det følgende.

3.1 Man skal selv vælge

Eleverne har drøftet valget af ungdomsuddannelse og studieretning med både familie og vejledere, men det er dog en udbredt oplevelse blandt eleverne, at valget må træffes af dem selv – "man ved det bedst selv". Som det fx kommer til udtryk i følgende citat:

Mikkel: "Jeg tror også, man får det bedst, hvis man selv vælger sin uddannelse. Man ved det bedst selv, og grundlaget for at drøfte det med ens forældre er måske mindre, end det var førhen."

Netop uddannelsesvalget opleves som helt afgørende for både identitet og fremtidsmuligheder, men det svære i valgsituationen bliver forstærket af det udprægede fokus på, at valget er "dit eget". Når man "bedst selv ved det", som Mikkel siger i citatet ovenfor, må man også selv påtage sig ansvaret.

Elevernes oplevelse af valget kan ses i tæt sammenhæng med en generel individualiseringstendens som beskrevet af blandt andet Center for Ungdomsforskning.⁸ Intet er givet, og alle mulig-

⁸ Illeris et al. (2009): *Ungdomsliv - mellem individualisering og standardisering*

heder er teoretisk set åbne for, at den enkelte skaber sit eget liv. Ses elevernes fortællinger indenfor denne fortolkningsramme, indebærer det to vigtige forhold.

For det første skal eleverne træffe et individuelt og selvstændigt valg, hvilket indebærer, at de kun i nogen grad kan lytte til råd fra andre. For det andet skal valget være det rigtige, dvs. 'det, der er lige mig'. Det skyldes ikke mindst en opfattelse af, at valget er konstituerende for ens identitet eller livsprojekt, og derfor giver det ikke mening at vælge noget tilfældigt. Men udfordringen bliver dermed også eksistentiel – for hvem er jeg? Og hvad er den uddannelse, der er 'lige mig'? Valgprocessen er dermed også associeret med et ganske stort pres for den enkelte, som det også kommer til udtryk i det følgende.

3.2 Man må balancere mellem interesse og fornuft

Et centralt dilemma i valgsituationen handler om elevernes oplevelse af at skulle balancere mellem interesser og fornuft. En stor del af eleverne er – og har løbende været – splittede mellem på den ene side "det, der interesserer mig", og på den anden side "det, jeg skal bruge til noget" i fornuftig og rationel forstand.

Interesser fremhæves af alle eleverne som vigtige for de valg, de har truffet, men en del elever har oplevet, at deres interesser har ændret sig i løbet af gymnasietiden, hvilket får dem til at stille spørgsmål ved det "fornuftige" i at følge en interesse. Som en af eleverne forklarer, så har hendes interesser ændret sig mange gange siden folkeskolen:

Camilla: "Jeg var kun sikker på, at jeg ville vælge matematik, og det var kun valgt ud fra interesse. Jeg har altid været tryk ved det fag. Jeg var i tvivl, om jeg skulle vælge musiklinjen eller en naturvidenskabelig linje. Jeg snakkede meget med mine forældre om det, og min mor foreslog, at jeg gik mest efter mine interesser, når nu jeg ikke havde specifikke fremtidsplaner. Jeg valgte matematik og musik, fordi det var en god blanding af et hårdt og et mere afslappende fag. Det er godt at have mange muligheder, når man ikke ved, hvad man vil bagefter, og derfor valgte jeg kemi på B-niveau. Lige nu er min plan at læse historie. (...) Det er meget pressende. Det er en stor beslutning, og man ved det jo ikke i 9. klasse, hvad man vil. Dengang ville jeg være konditor, og nu vil jeg være gymnasielærer, men det kan ændre sig igen om tre år. Vi får hele tiden at vide gennem medierne, at vi skal blive hurtigt færdige. Jeg føler ikke, at jeg har fået at vide, hvad der sker, hvis man fortryder sine valg – ender man bare i Netto? Det ville være rart at få at vide, at det er okay at fortryde på et tidspunkt. Det ville lette presset."

Som det kommer til udtryk i citatet, skaber valgsituationerne et pres på eleverne for, at de skal vide, hvad de vil. Men det er svært, og eftersom interesser kan tage mange retninger og kan æn-

dre sig løbende, bliver Camilla usikker på, om hun kan "stole" på sig selv. Presset forstærkes af usikkerheden om, hvad der skal blive af én, hvis det viser sig, at man har valgt forkert.

Det, at ens interesser kan ændre sig, problematiserer ifølge eleverne en strategi, hvor man vælger efter det, der interesserer mig "nu og her". Men samtidig er det også meget vanskeligt for eleverne at vælge "fornuftigt og rationelt" – med udgangspunkt i, hvad man skal "bruge til noget", for kun de færreste ved, hvad de skal studere eller beskæftige sig med senere i livet.

Dilemmaet mellem det fornuftige og rationelle og elevernes løbende udvikling med hensyn til selvopfattelse og interesser fremstår tydeligt i elevernes fortællinger. Muligheden for at kunne ændre sit valg er derfor vigtigt for eleverne. Som det beskrives af Anne:

Anne: "På Greve Gymnasium får vi lov til også at vælge to gange i grundforløbet, hvor det så er den sidste gang, der tæller. Det får én til at tænke et par gange ekstra over tingene. Jeg ændrede selv valgfag, fordi jeg fik lov til at tænke over det. Hvis jeg skulle have valgt fra 9. klasse, så havde det været forfærdeligt nu. Der er stadig ikke nok muligheder for at vælge om."

For mange af eleverne bliver de gymnasiale suppleringskurser et "sikkerhedsnet", der kan afbøde en del af frykten for at vælge forkert:

Katja: "Jeg har også valgt ud fra, hvad jeg er god til. Jeg er god til sprog, så jeg har valgt matematik på C-niveau. Jeg kunne godt forestille mig at gå på en uddannelse, hvor jeg har brug for det på B-niveau, men så vil jeg hellere have den gode karakter nu og så være in-tenst deprimeret i de tre uger, suppleringskurset varer. (...) Man tænker på det som et sikkerhedsnet."

3.3 Man skal kende mulighederne

Interviewene med eleverne viser, at elevernes generelle kendskab til uddannelsessystemet er meget begrænset. Det gælder både i relation til forskellene mellem en universitetsuddannelse, en professionsuddannelse og en erhvervsakademiuddannelse og med hensyn til kendskabet til specifikke uddannelser. Kendskabet begrænser sig for mange af elevernes vedkommende til de store universitets- og professionsbacheloruddannelser som fx medicin, jura og sygeplejerske- og læreruddannelsen. Dette manglende kendskab påvirker naturligvis elevernes horisont og dermed hele valgprocessen.⁹

⁹ Samme pointe understreges i rapporten "Anbefalinger fra Mønsterbryderkorpsen", Uddannelses- og Forskningsministeriet 2014, hvor det påpeges, at studievalgsmønstrene generelt er for ensartede, og at for få undervisere på ungdomsuddannelserne kender til det meget brede spektrum af forskellige videregående uddannelser.

Set fra elevernes perspektiv er uddannelsessystemet uoverskueligt, og det er kendetegnende for elevernes fortællinger, at den overordnede viden om uddannelsesmulighederne, som de præsenteres for, ikke for alvor gør indtryk. I stedet er det konkrete erfaringer med forskellige fagområder og uddannelser, der er afgørende for, hvilke uddannelser eleverne kender og dermed orienterer sig imod – eller omvendt vælger fra. Det kan være en ven eller et familiemedlem, der har anbefalet en uddannelse, men det kan også være oplevelser i gymnasiet eller i forbindelse med studiepraktik, som har stor betydning for elevernes perspektiv. Som en af eleverne siger:

Jakob: "Jeg ved slet ikke, hvad jeg skal læse fremover. Det veksler meget og kan være alt muligt. Jeg ved, at jeg skal læse videre, men det kan både blive naturvidenskabeligt, samfundsvidenskabeligt eller humanistisk. Det skal nok være på universitetet. Jeg var i studiepraktik på Aarhus Universitet i sidste uge på matematik-økonomi, hvor jeg fandt ud af, at dét skal jeg ikke læse."

I det følgende eksempel har et gymnasium haft besøg af Mærsk, der fortalte om maskinmesteruddannelsen.

Anders: "Jeg tænker stadig over, hvad jeg skal finde på. Vi havde besøg af Mærsk forleden, der fortalte om maskinmesteruddannelsen i Svendborg. Det lød ret godt, og hvis jeg ikke finder på andet, så kunne jeg godt finde på at tage derned."

Jeppe: "Man skal heller ikke betale skat, når man er ude to måneder og hjemme to måneder, og man får løn for at sidde derhjemme."

Lina: "Jeg var i studiepraktik som molekylærbiolog i Aarhus. Jeg ved ikke helt, om det stadig er det, jeg gerne vil, men jeg vil gerne læse noget på celleniveau. Min plan C er maskinmester."

Mathias: "Jeg var i studiepraktik på medicin i Aarhus, og det er min plan at studere medicin. Plan B er at blive skibsofficer, for de fangede os virkelig med det foredrag."

Trine: "Jeg ved ikke rigtig, hvad jeg vil. Måske biologi, og hvis ikke det, så måske maskinmester."

Sonja: "Jeg ved heller ikke, hvad jeg gerne vil. Jeg var heller ikke til det foredrag."

I eksemplet ovenfor illustreres det, hvordan en enkeltstående, men tydeligvis spændende, oplevelse giver stort set alle eleverne nye perspektiver, der får dem til at overveje den ellers hidtil ukendte maskinmesteruddannelse – også selvom uddannelsen ellers ligger langt fra deres øvrige

ønsker. Eksemplet illustrerer dermed også den store betydning konkrete erfaringer og oplevelser har for elevernes valgproces.

4 Elevernes strategier

Eleverne i undersøgelsen har forskellige ræsonnementer og anvender forskellige strategier i deres valgprocesser, hvilket hænger tæt sammen med den enkeltes afklarethed, målrettethed, interesser og evner. Fælles for alle eleverne er et stort fokus på karakterer som den afgørende faktor for, hvilke muligheder de har.

Vi har identificeret tre strategier, som træder tydeligt frem i elevernes fortællinger om valgsituationerne i gymnasiet under overskrifterne "det handler om at holde alle døre åbne", "jeg ved, hvad jeg vil", og "jeg ser, hvor det bærer hen". Disse strategier udfoldes i det følgende.

4.1 Det handler om at holde alle døre åbne

Hovedparten af de interviewede elever oplever, at valgene i gymnasiet handler om at holde alle døre åbne. Eleverne føler sig ikke klar til at vælge, og det betyder, at eleverne i denne gruppe arbejder målrettet på at sikre sig så mange valgmuligheder som muligt, når de har færdiggjort gymnasiet. Valgprocesserne i gymnasiet er derfor associeret med et stort pres for at vælge det rigtige set ud fra målet om at maksimere valgmuligheder på sigt.

Eleverne forsøger overordnet set at vælge den studieretning, som efter deres overbevisning åbner flest døre efterfølgende. Som Sigrid understreger:

Sigrid: "Jeg valgte det, som åbnede flest døre. Jeg er egentlig bedst til sprog, men jeg valgte science-linjen. Det interesserede mig, men det var ikke noget, jeg var naturligt god til. Jeg vidste bare, at det åbnede flest døre for mig bagefter."

Elevernes mål om at holde flest døre åbne har dog den konsekvens, at de ikke kan lade valg af studieretning og valgfag styre alene af faglig interesse og af, hvilke uddannelsesmuligheder studieretningen giver adgang til, men også må forholde sig til, hvordan de kan opnå de bedste karakterer. Eleven i citatet nedenfor har fx valgt at hæve niveauet i faget naturgeografi i stedet for i

fysik, da det er hans vurdering, at naturgeografi er en bedre investering karaktermæssigt end fysik, selvom han egentlig synes, at fysik er mere spændende:

Jonas: "Jeg havde helt klart hævet [niveauet i] fysik i stedet for naturgeografi, hvis ikke jeg tænkte på, at mit snit ville blive forværret. Jeg synes, fysik er svært, men jeg synes også, det er mere spændende."

Eleverne forsøger også at tage højde for, at de specifikke fag, de vælger, åbner flest muligheder. Eleverne forholder sig altså til, hvilke fag som optræder hyppigst som specifikt adgangskrav på diverse videregående uddannelser. På baggrund af interviewene fremgår det dog også tydeligt, at eleverne reelt ikke har overblik over, hvilke fag der giver hvilke muligheder. Eleverne er dog alle overbeviste om, at matematik er faget, der giver flest muligheder, og i de tilfælde, hvor matematik fravælges, er det typisk et meget bevidst *fravalg*. Det skyldes, at eleven oplever matematik som et svært tilgængeligt fag og derfor er overbevist om, at det vil trække karaktergennemsnittet ned. Enten fordi eleven vurderer, at faget i sig selv vil trække karaktergennemsnittet ned, eller også fordi eleven vurderer, at faget vil kræve en så stor arbejdsindsats, at der er risiko for, at andre fag må nedprioriteres med dårligere karakterer til følge:

Katrine: "Jeg har en sproglig linje med musik A, har valgt at hæve biologi til B-niveau og har valgt psykologi som valgfag. Jeg valgte min linje ud fra, hvad der ville give mig det bedste karaktergennemsnit og dermed de fag, jeg klarer mig bedst i. Jeg er ikke så stærk matematisk og har derfor kun valgt matematik C, for så var det hurtigt overstået, og det kommer ikke til at tælle så meget i mit gennemsnit."

Nogle af eleverne spekulerer endvidere i at tage lette fag på gymnasiet for at få gode karakterer eller blot de fag, som interesserer dem mest, for så sidenhen at tage mere svært tilgængelige fag på de gymnasiale suppleringskurser, hvis disse fag kræves på den uddannelse, de til den tid ønsker optagelse på. Som Katja, der vil udskyde matematik B til suppleringskurset:

Katja: "Jeg har også valgt ud fra, hvad jeg er god til. Jeg er god til sprog, så jeg har valgt matematik på C-niveau. Jeg kunne godt forestille mig at gå på en uddannelse, hvor jeg har brug for det på B-niveau, men så vil jeg hellere have den gode karakter nu og så være intenst deprimeret i de tre uger, suppleringskurset varer."

Eleverne fremhæver selv det uhensigtsmæssige i, at valgene i gymnasiet træffes ud fra strategiske og taktiske overvejelser. Som Mikkel, der i citatet nedenfor reflekterer over sine overvejelser og de konsekvenser, de har haft for hans tilgang til egen læring:

Mikkel: "Jeg overvejede virkelig at hæve matematik til A-niveau, også for at kunne gange mit snit. Mit hadefag har altid været tysk, og hvis jeg hævede matematik til A-niveau, ville der være større chance for at komme til eksamen i tysk, for så ville jeg have et B-fag mindre. (...) Det er fuldstændig langt ude, at det skal blive så strategisk. Man går ikke efter at få mere viden, men hvordan man opnår det bedste snit."

4.2 Jeg ved, hvad jeg vil!

En mindre del af eleverne i undersøgelsen er meget målrettede med hensyn til, hvilken videre uddannelse de ønsker at søge optagelse på efter gymnasiet. Disse elever er afklarede med hensyn til, både hvilke specifikke fag de skal have, og hvilket karaktergennemsnit de skal opnå, for at optagelsen kan blive en realitet, og deres strategi i valgprocesserne handler udelukkende om at sikre det bedst mulige match mellem fag, karakterer og optagelseskrav på den eller de relevante uddannelser.

Det er kendetegnende, at disse elever igennem hele eller det meste af gymnasietiden har vidst, hvad de ville beskæftige sig med i deres fremtidige arbejdsliv, og valgene i gymnasiet har derfor været relativt lette at træffe for denne gruppe elever set i forhold til de øvrige elever. Det klare fremtidsperspektiv betyder, at valgene af studieretning og valgfag bliver meget mindre komplicerede, da eleverne blot skal indfri det optagelseskrav, som den ønskede uddannelse opstiller. I kraft af deres afklarethed og målrettethed er eleverne i denne gruppe også i langt større udstrækning end de øvrige elever villige til at flytte til en anden landsdel for at være sikret optagelse på en specifik uddannelse.

Bo og Bjarke er eksempler på meget afklarede elever, der har helt klare uddannelses- og beskæftigelsesplaner og har valgt både gymnasial retning og studieretning meget bevidst:

Bo: "Jeg vil gerne på CBS og læse HA almen eller prøve at komme ind på IB. Bagefter vil jeg gerne til USA og tage en master i business administration. Jeg vil gerne være i den finansielle sektor, så valget af hhx er meget bevidst for mig."

Bjarke: "Jeg har samfundsfag, engelsk og spansk på A-niveau og har valgt idræt på B-niveau. Jeg tog den samfundsfaglige linje først og fremmest af interesse, men også, fordi jeg gerne vil læse journalistik. (...) Jeg er blevet ekstra motiveret til at læse journalistik gennem mit fritidsarbejde. Min fodboldtræner havde været sportsskribent for JydskeVestkysten her i byen, og da han gik ind i lokalpolitik, overtog jeg jobbet."

I gruppen af meget målrettede elever er der både fagligt dygtige elever, der som udgangspunkt har alle muligheder i kraft af deres karaktergennemsnit, og elever, for hvem det bliver svært at

opfylde adgangskvotienten til drømmeuddannelsen. Disse elever har typisk gjort sig mange tanker om optagelse og har derfor en plan B og måske en plan C, hvis karaktergennemsnittet viser sig ikke at være tilstrækkeligt. Thea har eksempelvis en drøm om at læse medicin, men er klar over, at hun også må tænke i alternative muligheder, hvis karaktergennemsnittet ikke bliver godt nok. Hun har derfor sat sig ind i reglerne for optagelse på kvote 2 og tænker også, at sygeplejerskeuddannelsen kan blive en løsning, hvis det andet glipper:

Thea: "Jeg vil gerne læse medicin. (...). Der er lidt lang vej til at nå snittet, men ellers kan jeg blive sygeplejerske i stedet for."

Thea (fortsat): "I Odense optager de på medicin halvdelen på kvote 2, så det vil jeg bruge mit sabbatår til. Jeg vil til Filippinerne på et folkesundhedsprojekt, og jeg vil måske også bruge et par uger på humanitært arbejde på et børnehjem eller lignende."

4.3 Jeg ser, hvor det bærer hen ...

Den sidste gruppe af elever i undersøgelsen er uafklarede, men føler det ikke som et stort pres. Eleverne i denne sidste gruppe tager i højere grad tingene, som de kommer, og vurderer, at de må "se, hvad der sker", og "hvor det bærer hen". Det er relativt få af de elever, vi har talt med, der har denne tilgang, men der har både været tale om bogligt stærke og bogligt svage elever.

De bogligt stærke elever kan i kraft af deres evner tillade sig selv at slappe af, fordi de har en grundlæggende oplevelse af, at de nok skal klare sig. Det gælder fx Caspar:

Caspar: "Jeg tænker 'den tid, den sorg'. Jeg er ikke begyndt at tænke på konkrete valg, bl.a. fordi jeg ved, at jeg ikke skal læse videre med det samme."

Disse elever fokuserer meget på, at de har behov for at få et sabbatår for at udvikle sig og afklare deres interesser, inden de skal læse videre. Det er kendetegnende, at sabbatåret handler om personlig udvikling og ikke om at kvalificere sig til kvote 2:

Andreas: "Jeg tror, at et enkelt sabbatår passer godt til mig. Jeg vil gerne have andre perspektiver på verden. Jeg aner ikke, hvor jeg er om et år. Jeg håber ikke, det er i Danmark, for det har jeg ikke lyst til."

Situationen for de bogligt svage elever er væsentligt anderledes. Disse elever har primært fokus på at "overleve" de tre år i gymnasiet og klare sig igennem med så godt et resultat som muligt. Så må man "håbe på, at det rækker", som en af eleverne siger:

Ahmed: "Det bliver hårdt i længden kun at fokusere på dem [karakterer] – jeg må prøve at yde mit bedste og håbe på, det rækker."

For disse elever er det afgørende at gennemføre den gymnasiale uddannelse, så man har "noget at falde tilbage på":

Sebastian: "Mit valg har været forholdsvis tilfældigt. Jeg har lidt valgt, hvad jeg lige troede, jeg havde lyst til. Jeg startede på htx og gik der det første halve år. Det var meget betonet af kemi og biologi, som jeg havde på A-niveau. Det blev for hårdt, så jeg flyttede herhen. Her valgte jeg biologi, fordi jeg troede, det var interessant, men den interesse er forsvundet. Jeg har valgt engelsk på A-niveau fremfor tysk, fordi jeg foretrækker engelsk. Jeg har ikke haft tanker om fremtiden som sådan. Det har mere været noget, der skulle overstås, og så jeg har noget at falde tilbage på. Jeg har ikke rigtig kigget på, hvad det kan give af muligheder for videregående uddannelse, men det kan man kigge på bagefter. Jeg tager det, som det kommer."

Det er tydeligt, at de elever, der ikke er så fagligt stærke, har accepteret, at de efter gymnasiet ikke har alle muligheder. Eleverne har derfor en meget pragmatisk tilgang til videre uddannelse. Det er et tydeligt mål at få en videregående uddannelse, men det er ikke så afgørende hvilken. Som Ahmed siger:

Ahmed: "Den specifikke drømmeuddannelse fylder ikke så meget – jeg er villig til at skifte til en anden, hvis karakteren ikke holder. For mig handler det mest om, hvilket arbejde jeg ender i. Om det bliver den ene eller anden uddannelse, betyder ikke så meget – derfor valgte jeg studiepraktik fra."

Kvoté 2 og gymnasiale suppleringskurser fylder derfor heller ikke i disse elevers valgstrategier, da eleverne vurderer, at det i praksis vil være med til at forlænge uddannelsesstiden, fordi de dermed skulle bruge tid på at kvalificere sig yderligere. Som to elever siger:

Magnus: "Jeg tror kun, jeg vil søge ind via kvoté 1, for ellers skulle jeg vente yderligere et år. Hvis jeg ikke kommer ind på det, jeg vil, så vil jeg hellere vælge noget andet end at søge kvoté 2."

Nadia: "Jeg ville lidt føle, at jeg havde spildt min tid i gymnasiet, hvis jeg skulle tage dem [gymnasiale suppleringskurser]. Så vil jeg hellere se, hvad jeg så har at arbejde med, når jeg er færdig."

5 Vejledningsperspektiver

Elevernes perspektiver og valgstrategier udfordrer antagelsen om, at eleverne træffer valg om studieretning og fag i gymnasiet med tanke på deres fremtidige studievalg. Undersøgelsen viser, at en stor del af eleverne er meget i tvivl om deres fremtid, og at de dermed primært træffer valg, som kan helgardere dem. Valgprocesserne er dog forbundet med et stort pres, og eleverne tillægger valgene stor betydning.

Dette billede genkendes af de interviewede vejledere, som vurderer, at eleverne tillægger valgene uhensigtsmæssig stor betydning, ikke mindst set i relation til, at eleverne reelt har en meget begrænset viden om deres uddannelsesmuligheder og grundlæggende er usikre på deres fremtidsplaner.

5.1 En begrænset uddannelsesmæssig horisont

Set ud fra et vejledningsperspektiv er elevernes uddannelsesmæssige horisont begrænset, og dette påvirker i høj grad vejledningen.

De interviewede vejledere oplever, at de arbejder ud fra det relativt vanskelige udgangspunkt, at 1) eleverne har meget begrænset kendskab til uddannelses- og optagesystemet, og at 2) eleverne ikke for alvor kan relatere til viden og vejledning, før valget om videre uddannelse presser sig på i 3. g.

En leder af Studievalg beskriver eksempelvis elevernes manglende kendskab til uddannelsessystemet, som i mange tilfælde begrænser sig til de store universitetsuddannelser:

Leder af Studievalg: "Eleverne har en stor viden om universitetsuddannelserne – og de tror i en vis udstrækning, at det er definitionen på en videregående uddannelse. De ved ikke voldsomt meget om det, deres lærere gør heller ikke. Erhvervsakademierne kendes på hhx, men ellers er det sparsomt. Men det er noget, vi arbejder med."

Set i et vejledningsperspektiv består den centrale udfordring derfor i koblingen mellem den generelle viden, som eleverne skal præsenteres for, og elevernes personlige valgprocesser, hvor eleverne typisk ikke er kommet særlig langt i deres overvejelser. Som en fastholdelsesvejleder understreger, bliver eleverne løbende præsenteret for meget viden, men det giver først mening i forbindelse med koblingen til den enkeltes eget uddannelsesvalg:

Fastholdelsesvejleder: "De får meget oplysning, men de bliver først motiverede, når de skal træffe valget."

Dette betyder, at det set fra et vejledningsperspektiv reelt er svært at kvalificere de valg, eleverne træffer, mens de går i gymnasiet, da eleverne først meget sent i deres gymnasieforløb for alvor orienterer sig mod videregående uddannelse og optagesystemet.

Både lederne af Studievalg og fastholdelsesvejlederne ser gerne mere – og anderledes – vejledning i gymnasiet. Det fremhæves, at et styrket fokus på integration i de almene fag og et øget fokus på anvendelsesorientering og karrierespørgsmål kan sikre, at eleverne arbejder mere kontinuerligt med deres interesser og valgkompetencer. Som en leder af Studievalg pointerer:

Leder af Studievalg: "Man kunne sagtens forestille sig, at de havde brug for mere vejledning. Men valg og valgkompetence kunne godt tænkes mere ind i selve gymnasiet. Og at fagene tog mere aktivt del i elevernes syn på videre uddannelse. Erstat en fag-faglig aflevering med en aflevering om karrierespørgsmål. Undervisere skal tænke det ind i deres undervisning – karrierefaglig opgave. Sætte refleksioner i gang over anvendelsen af faget."

Studiepraktik nævnes også som et perspektivrigt tilbud, der kan sikre eleverne praktiske erfaringer, der kan enten be- eller afkræfte et valg. På de deltagende gymnasier anvendes studiepraktik dog meget forskelligt og under meget forskellige rammebetingelser, der har stor betydning for tilslutningen blandt eleverne. På et gymnasium har eleverne indtil for nylig fået fravær for studiepraktikken, og på et andet gymnasium falder studiepraktikken sammen med et vigtigt eksamenforløb, hvilket betyder, at eleverne frarådes at deltage i studiepraktikken:

Fastholdelsesvejleder: "Der findes en brobygning – studiepraktik – som er tre dage på uddannelserne. Det synes jeg er en god mulighed, og der er flere elever, som kommer tilbage og har fundet ud af, at det ikke skulle være det alligevel. Det kommer an på, hvordan skolen prioriterer, for under vores gamle rektor fik de fravær for studiepraktikken. Der kunne godt være mere brobygning, for at de kommer i kontakt med mulighederne. Det er mere formaliseret mellem folkeskolen og gymnasiet, hvor vi har mange brobygningselever. Jeg synes, der er for få, der er i studiepraktik."

Fastholdelsesvejleder: "Studiepraktik falder sammen med et vigtigt eksamensforløb hos os – derfor er der ikke så mange elever, der bruger det. Vi fraråder dem faktisk også at gøre det."

5.2 Uhensigtsmæssigt pres

Både eleverne og vejlederne i undersøgelsen oplever, at valgsituationerne skaber et stort pres, som også i høj grad påvirker vejledningen. Eleverne har ikke kendskab til uddannelses- og optagesystemet, og de ved ikke, hvad de vil efter gymnasiet. Men de valg, de skal træffe, har betydning for fremtidige muligheder, og det gør valgprocessen svær.

En leder af Studievalg understreger, at eleverne ikke træffer valg med henblik på en specifik videregående uddannelse:

Leder af Studievalg: "Selvom det er en fin tanke, så er der altså ikke mange elever, der tænker over det [at træffe valg i gymnasiet mhp. videre uddannelse]. Så langt er de slet ikke. Det, de vælger, er noget, de interesserer sig for. De bliver presset til at vælge, men det er svært for dem. De ved ikke, hvad de vil."

Særligt fastholdelsesvejlederne, som har den tætteste kontakt til de enkelte elever, oplever, at presset for at træffe de rigtige valg er uhensigtsmæssigt og i visse tilfælde "kontraproduktivt", da nogle elever får en forskruet opfattelse af vigtigheden af valgene og oplever en stor frygt for at træffe forkerte valg. Eleverne har ifølge denne vejleder svært ved at acceptere den usikkerhed, der er forbundet med valgene, og oplever, at eleverne mangler "ro" i processen:

Fastholdelsesvejleder: "Der er et stort pres for, at de skal vælge det rigtige. Det kan blive kontraproduktivt, når valget bliver så vigtigt, fordi roen til at finde sin egen vej mangler. Der er tryk på."

Nogle af fastholdelsesvejlederne forsøger at fjerne presset på eleverne ved at understrege, at valget ikke er altafgørende for elevernes fremtidige uddannelsesmuligheder. En fastholdelsesvejleder fortæller fx om sine overvejelser i den henseende:

Fastholdelsesvejleder: "Jeg prøver at nedtone vigtigheden af studieretningen. Det er ikke mere afgørende, end at det sagtens kan lade sig gøre at læse biologi, hvis man har valgt kommunikation og IT. Man er muligvis ikke så godt klædt på, som man havde været med den naturvidenskabelige linje, og man skal måske hæve et fag, men så er det ikke mere afgørende. Det er for egen regning, at jeg er kommet frem til den konklusion, men de kan virke fuldstændig handlingslammede, når de skal vælge retning, for htx har i forvejen væ-

ret et stort valg for dem. De føler, at valgene låser dem fast, og det gør de jo ikke. Det kan bare være, at der skal lægges et år oveni.”

Også i relation til valg af fag og niveauer spiller presset for at vælge rigtigt ind. Særligt matematik B fremhæves af særligt fastholdelsesvejlederne som en udfordring, idet eleverne er meget bekymrede for, om de afskæres fra muligheder ved ikke at vælge matematik, samtidig med at faget reelt er for krævende for nogle elever. For fastholdelsesvejlederne er dette en meget central problematik, da elevernes generelle trivsel på gymnasiet i høj grad kan påvirkes af et forkert valg af matematik:

Fastholdelsesvejleder: “Jeg tror, at 80 % har matematik B, og det synes jeg lidt er et tveægget sværd. Mange af dem, jeg snakker med, har valgt matematik B uden måske at kunne klare det, fordi de er meget bange for ikke at tage det. Det er rigtigt, at der er over 50 % af uddannelserne, hvor man skal have matematik B, men nogle af dem har svært ved at klare matematik C, så de skal heller ikke tage en uddannelse, hvor de skal bruge matematik B. Nogle gange prøver jeg at tale dem til ro og sige, at de godt kan supplere, hvis de nu får brug for det, selvom man ikke vil have det fra politisk hold. Det kan godt være en håbløs situation for en elev, der har svært ved matematik C.”

5.3 Karaktererne er elevernes holdepunkt

Det er tydeligt, at eleverne primært fokuserer på karakterer som det mest håndgribelige i et ellers uoverskueligt system. Men det store karakterfokus er dermed også med til at skabe et pres og en bekymring for fremtiden.

Som det fremgår af citatet nedenfor, ser studievalslederne og fastholdelsesvejlederne også en tydelig kobling til stigningen i gymnasiale suppleringskurser og en tendens til, at eleverne “spekulerer i” at sikre sig det bedste karaktergennemsnit:

Fastholdelsesvejleder: “Så længe man opretholder, at man skal have et vist karaktersnit for at komme ind, så er det klart, at eleverne vælger de fag, de er bedst til, hvor de har størst chance for at opnå en høj karakter. Så kan man sige, at det slet ikke er de fag, der skal bruges til den videregående uddannelse, men karaktersnittet er jo stadig det første, der kvalificerer. Derefter kommer niveauerne. Man kan ikke fortænke eleverne i at spekulere i det.”

Studievalsleder: “Optagesystemet fokuserer i alt for høj grad på karakterer – så eleverne vælger jo strategisk. Det bedste gennemsnit og så supplerings. Ellers risikerer de meget i

forhold til at få et lavt gennemsnit. Den største sikkerhed handler om at have et godt gennemsnit. Alt andet har du ikke kontrol over."

Nogle af fastholdelsesvejlederne i undersøgelsen oplever, at elevernes karakterfokus de seneste år er blevet så stort, at det går ud over læringen – både for den enkelte og i forbindelse med gruppearbejde. En fastholdelsesvejleder pointerer eksempelvis, at elevernes karakterfokus går ud over gruppearbejde, og at det er meget svært at modarbejde elevernes fokus:

Fastholdelsesvejleder: "Det store karakterfokus har konsekvenser for den enkeltes læring, men det bliver også sværere at lave arbejde i grupper, fordi de er bevidste om, hvordan de hver især vil have det. Der ligger nogle udfordringer. Et af vores skoleudviklingspunkter er at have fokus på læring frem for standpunkt, men eleverne har et klart karakterfokus, og det virker, som om presset er blevet større".

Både lederne af Studievalg og fastholdelsesvejlederne på de enkelte gymnasier understreger, at elevernes store fokus på karakterer også skyldes, at kvote 2 – særligt hvad angår universitetsuddannelserne – ikke opleves som et reelt alternativ til kvote 1 pga. den relativt lave optagelsesfrekvens og uigennemsigtige krav på uddannelserne, der kan være vidt forskellige for den samme navngivne uddannelse. Som en leder af Studievalg understreger:

Leder af Studievalg: "Kvote 2 eksisterer egentlig ikke i de unges bevidsthed. Få optages ad den vej – det er jo helt uhæderligt at sige til folk, at det er en mulighed. Kvote 2 er desuden urimeligt uigennemsigtig! Uddannelsesinstitutionerne har retten til selv at bestemme. Det er der en udmærket fornuft i. Men til den samme navngivne uddannelse, fx medicin, er der fire forskellige typer krav. Men man har ikke nogen rimelig chance for at kvalificere sig til alle. Den måde, man kommer ind på, er behæftet med en kæmpe usikkerhed. Og hvis man så også overvejer andre uddannelser, så er det ikke rimeligt."

Studievalgslederne og fastholdelsesvejlederne problematiserer desuden, at kvote 2-kriterierne ikke er synlige på UG.dk, men "gemmer sig" på de enkelte uddannelsesinstitutioners hjemmesider. Dette gør dermed i sig selv kvote 2 mindre synligt og øger uigennemsigtheden set fra et elevperspektiv.

Appendiks A

Metode

Undersøgelsen er baseret på kvalitative interviews med gymnasieelever, fastholdelsesvejledere og ledere af tre studievalgcentre. Alle deltagende elever, vejledere og ledere i undersøgelsen er anonymiserede.

Udvælgelse af institutioner

Undersøgelsen dækker tre gymnasiale retninger – stx, htx og hhx. Der blev udvalgt fem gymnasier ud fra et ønske om spredning med hensyn til hhv. geografi (storby, provinsby, udkant) og størrelse (store og små gymnasier).

Der blev udvalgt tre studievalgcentre ud af de syv ud fra et ønske om spredning med hensyn til geografi (storby, provinsby og udkant).

Gruppeinterview blandt gymnasieelever

Der er gennemført fem kvalitative gruppeinterviews med fem grupper af gymnasieelever fra 3. g fra de udvalgte fem gymnasier. Tre gruppeinterviews er gennemført på stx, 1 gruppeinterview på htx, og 1 gruppeinterview på hhx. Vi har interviewet i alt 40 elever. Interviewene blev foretaget i oktober og november 2014.

Grupperne bestod af 8 elever fra op til 3 forskellige 3. g-klasser. Eleverne var udvalgt af en fastholdelsesvejleder på skolen, og vi bad vejlederen om at udvælge et bredt udsnit af elever set ift. køn og fagligt niveau.

Interviewene omhandlede elevernes overvejelser om fremtid og studievalg, herunder deres kendskab til adgangskrav på uddannelserne, og i hvilken grad overvejelserne om videre uddannelse havde haft betydning for valg af studieretning og fag i gymnasiet. Gruppeinterviewet blev valgt som interviewmetode, da gruppeinterviewet gav mulighed for, at eleverne kunne respondere på hinandens betragtninger og bringe nogle temaer i spil, som fra et elevperspektiv var vigtige, men som interviewerens måske ikke havde fokus på. En risiko ved denne interviewform frem for enkelt-

interview kan være, at de mest følsomme emner med hensyn til elevernes baggrund måske ikke bliver berørt. Da det ikke var disse emner, der var i fokus, vurderedes det ikke at være et problem for undersøgelsen. Det var desuden projektgruppens erfaring, at eleverne fortalte meget åbent og ærligt om deres overvejelser i forbindelse med deres overvejelser før og undervejs i deres gymnasietid.

Vi valgte at interviewe elever i 3. g for at komme tæt på elevernes fremtidsplaner og deres syn på optagesystemet. Udvælgelsen betød, at vi har bedt eleverne om at forholde sig retrospektivt til deres valg af studieretning og fag, som de dermed har set i relation til deres aktuelle viden og interesser. Interviewene er desuden gennemført, før Studievalg har gennemført det sidste vejledningsarrangement i 3. g, hvor fokus er på optagesystemet. Interviewene er ligeledes gennemført, før eleverne har haft mulighed for at komme til åbent hus og lignende arrangementer arrangeret af de videregående uddannelser, som typisk afholdes i februar og marts måned. Disse aktiviteter kan naturligvis have stor betydning for elevernes vidensniveau og afklaring, men da vi netop var interesserede i elevernes valgprocesser og refleksioner undervejs i gymnasiet, vurderer vi ikke, at dette er et problem for undersøgelsen.

Interviews med fastholdelsesvejledere

Interviewene med elever er suppleret med interviews med fastholdelsesvejledere på de fem udvalgte gymnasier. Fastholdelsesvejlederne vejleder som udgangspunkt ikke om videre uddannelse, men har fokus på elevernes trivsel og vejledningen i forbindelse med de valg, eleverne skal træffe i løbet af deres gymnasietid.

Interviewene med fastholdelsesvejlederne havde til formål at belyse vejledernes syn på vejlednings- og optagesystemet, herunder samarbejdet med Studievalg. Desuden ønskede vi at undersøge, hvordan vejlederne oplever elevernes tilgang til videregående uddannelse, herunder i hvilken udstrækning det er vejledernes vurdering, at eleverne træffer valg i gymnasiet mhp. videre uddannelse, og om eleverne har tilstrækkelig viden om optagesystemet.

Telefoninterviews med studievalsledere

Endelig har vi interviewet ledere fra tre af de syv studievalscentre i landet. Studievalg varetager vejledningen om videregående uddannelse, og vejlederne kommer typisk ud i den enkelte klasse en gang i hhv. 1. g og 2. g og to gange i 3. g. Eleverne møder også vejlederne i forbindelse med den årlige studie- og karrieredag i 2. og 3. g. Herudover har Studievalg frivillige tilbud om vejledning – både på det enkelte gymnasium og i studievalscentrene, der ligger syv steder i landet.

Interviewene med studievalslederne havde til formål at belyse ledernes syn på vejlednings- og optagesystemet. Desuden ønskede vi at undersøge, hvordan Studievalg oplever elevernes tilgang

til videregående uddannelse og optagesystemet, herunder i hvilken udstrækning eleverne er afklarede med hensyn til deres uddannelsesvalg.

Bearbejdning og analyse

Alle interview er efterfølgende transskriberet, hvorefter de har undergået en systematisk opdeling i temaer ud fra dels de emner, som var dækket af vores interviewguide, og dels evt. øvrige emner, som fremkom under interviewene.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

Østbanegade 55, 3.
2100 København Ø

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk

Danmarks Evalueringsinstitut udforsker og udvikler kvaliteten af dagtilbud for børn, skoler og uddannelser. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

Læs mere om EVA på vores hjemmeside, www.eva.dk.
Her kan du også downloade alle EVA's udgivelser
– trykte eksemplarer kan bestilles via en boghandler.

ISBN: 978-87-7958-853-0

